

TEM oppaat ja muut julkaisut • 2022:17

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

TEM oppaat ja muut julkaisut • 2022:17

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040

TEM oppaat ja muut julkaisut 2022:17
ISSN 2342-7922 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-327-950-6 (verkkojulkaisu)

Kirjoittajat: Petra Stenfors ja Nabila Nur
Julkaisija: Työ- ja elinkeinoministeriö,
www.tem.fi
Taitto: Sissy Oy

*Julkaisuun on 18.1.2023 tehty muutama
pieni tekstikorjaus sisällysluetteloon ja sivulle 21.*

Sisällys

Esipuhe	4
Johdanto	5
Kaikkeen vaikuttavat poikkileikkaavat näkökulmat	8
Aluekehittämisen suuntaviivat 2040	12
Teema 1 – Alue- ja väestörakenteen kehitys ravistelee aluekehittämisen perusteita	13
Teema 2 – Kestävään elinkeinotoimintaan siirtyminen on aluekehittämisen ydintehtävä	17
Teema 3 – Suomalaisen alueiden menestys pohjautuu korkeatasoiseen osaamiseen ja sivistykseen	21
Aluekehittämisen tavoitetilat 2040	24
Erityyppiset alueet voimavarana	34
Lähteitä	36

Esipuhe

Aluekehittäminen on tavoitteellista ja systemaattista työtä alueiden taloudellisen, sosiaalisen, kulttuurillisen ja ekologisen kehityksen vauhdittamiseksi.

Aluekehittämisen aikajänteet ovat usein paljon pidempiä kuin esimerkiksi vaalikausi ja siksi tarvitaan strategioita ja toimintaohjelmia, jotka katsovat pidemmälle. Nyt laadittu aluekehittämisen suuntaviivatyö on lähtenyt liikkeelle skenaarioista ja vaihtoehtoisista tulevaisuuskuvista. Tulevaisuus näyttäytyy niiden pohjalta ikään kuin skenaarioiden kudelmana ja sen sisältöön voidaan aktiivisesti vaikuttaa aluekehittämisellä.

Maailma on muuttunut kovasti tämän työn laatimisen aikana. Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on muokannut Suomen aluekehittämisen realiteetteja voimakkaasti tuoden aikaisempien haasteiden rinnalle kysymyksen muun muassa turvallisuudesta ja huoltovarmuudesta. Nämä muutokset ovat vahvistaneet edelleen toimivan ennakoinnin tarvetta.

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 -työ on ansiokas monellakin tapaa, mutta mainittakoon erityisesti sen kauaskatseisuus, toimintaympäristön muutoksien ennakointi sekä laatimisessa käytetty laaja osallistavuus.

Kiteytetysti voi todeta, että nyt on valmistunut erittäin merkittävä strategiatyö, joka viitoittaa aluekehittämistyötä vuosiksi eteenpäin.

Suuntaviivatyötä on tehty laajalla joukolla monissa eri kokoonpanoissa: Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) valmisteluverkostoineen sekä Kaupunkipolitiikan, (KAPU), Maaseutupolitiikan, (MANE) ja Saaristoasian sihteeristöissä (SANK), Seutukaupunkifoorumissa sekä lukuisissa seminaareissa, työryhmissä ja työpajoissa. Työ- ja elinkeinoministeriön puolesta lämmin kiitos kaikille osallistujille!

Tapani Mattila
teollisuusneuvos
Työ- ja elinkeinoministeriö

Johdanto

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 –työ on valmisteltu laajassa yhteistyössä aluekehittämisen sidosryhmien kanssa työ- ja elinkeinoministeriön johdolla. Suuntaviivat kuvaavat toimijoiden yhteistä näkemystä aluekehittämiseen keskeisesti vaikuttavista kehityskuluista kohti vuotta 2040 tultaessa sekä aluekehittämisen tavoitetilaa näihin liittyen. Työ on jäsennelty siten, että ensin on kuvattu kaikkeen kehitykseen vaikuttavat poikkileikkaavat näkökulmat. Tämän jälkeen on nostettu esille aluekehittämiseen merkittävimmin vaikuttavat teemat nykypäivästä kohti vuotta 2040. Lopuksi on kuvattu aluekehittämisen tavoitetilat vuonna 2040. Työ toimii tausta-aineistona tulevia päätöksiä ja aluekehittämisen strategista suunnittelua varten.

Tausta-aineistona valmistelussa on hyödynnetty mm. tutkijoiden laatimaa raporttia [aluekehittämisen neljästä skenaariorista](#) (*Suomen aluekehityksen skenaariot 2040, Sotarauha, Markku; Makkonen, Teemu; Moisio, Sami; Kurikka, Heli; 2021*), Valtioneuvoston laatimia tulevaisuuskatsauksia, *Kuntaliiton Kuntien ja alueiden muutosajurit* -työtä sekä Sitran Megatrendejä 2020. Lisäksi työn taustalla on runsaasti muuta toimintaympäristön muutosten analysointia, kuten Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan vaikutusten arviointia.

Tämä raportti on yhteenveto, joka esittelee keskeiset johtopäätökset varsin mittavasta aineistosta.

Aluekehittämisen toimintaympäristö on Suuntaviivojen valmistelun aikana muuttunut voimakkaasti sodan myötä. Suuntaviivat –työssä katsetta luodaan pitkälle tulevaisuuteen. Vaikka tilanteen kehittymistä on vielä liian aikaista arvioida, voidaan todeta, että vuonna 2022 aloitetun sodan vaikutukset aluekehittämiseen ovat kauaskantoisia. Muuttunut turvallisuusympäristö on nostanut aluekehittämisen keskiöön aiemmin ohuemmin esillä olleita huoltovarmuuden, kyberturvallisuuden sekä niin väestön kuin elinkeinoelämänkin turvallisuuden kokemuksen kysymyksiä. Nämä ovat merkityksellisiä näkökulmia vuotta 2040 kohti kuljettaessa.

Tulevaisuutta tarkastellen aluekehittämisen kenttää leimaa erityisesti alueiden erilaistumiskehitys. Tämän taustalla on erityisesti väestökehitys: väestörakenteen muutos, muutokset syntyvydessä, muuttoliikkeessä ja tätä kautta väestön määrässä. Näiden vaikutukset kohdistuvat eri alueille hyvin erilaisilla tavoilla, ja ne ohjaavat siten alueiden tilannetta toisistaan poikkeaviin suuntiin.

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 ei kuvaa eri kehityskulkujen vaikutuksia erilaisilla alueilla eri puolilla Suomea. Sen sijaan työssä nostetaan esille yhteisesti tunnistetut, keskeiset teemat ja aluekehittämisen tavoitetilat. Vaikutukset kullakin alueella ja aluetyypillä ovat parhaiten tunnistettavissa alueiden ja kuntien omista tulevaisuustöissä. Työ tarjoaa yhteisen kehikon, johon peilata kunkin alueen tilannetta, kiinnittää strategista valmistelua ja alueen omaa pohdintaa tulevista valinnoista.

Kestävästi hyvinvoivat, omaleimaiset ja rohkeat alueet Suomen voimavarana

Suomi on alueidensa vahvuuksiin nojaten kansainvälisesti tunnustettu ja vetovoimainen vihreän siirtymän edelläkävijä

Alueiden elinvoimaisuus rakentuu ekologisesti taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväälle pohjalle

Alueet ovat laajasti verkottuneita ja niiden osaamispääoma on vahva

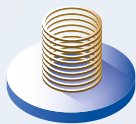

Kaikkeen vaikuttavat poikkileikkaavat näkökulmat

Kun tarkastellaan aluekehittämiseen vaikuttavia muutostekijöitä, voidaan todeta, että seuraavat näkökulmat ovat merkittävässä roolissa kaikissa aluekehittämisen keskeisissä teemoissa ja toimissa:

Ilmastonmuutos ja luontokato

Muutosjoustavuus

Digitalisaatio

Verkostot

Turvallisuus

Ilmastonmuutos ja luontokato

Maapallon lämpötila on noussut ihmisen toimien seurauksena yli yhdellä celsiusasteella esiteollisen aikakauden lämpötilaan verrattuna. Maapallon lämpeneminen 1,5 celsiusasteella aiheuttaa vakavia ja jopa peruuttamattomia seurauksia ympäristölle ja ihmisille. Seuraukset näkyvät jo nyt myös meillä ja vaikuttavat aluekehittämiseen.

Esimerkiksi metsäpalot, tulvat ja sään ääri-ilmiöt lisääntyvät ja näiden vaikutukset näkyvät eri tavoin erilaisilla alueilla.

Kaavoitus ja asumisen mahdollisuudet muuttuvat, raaka-aineiden ja luonnon arvostus nousee, kaupunkien ja maaseudun suhde saattaa olla muutoksessa. Vaikutukset liikkumiseen, energiamurros ja uudenlaiset arvostukset muuttavat ihmisten toimintaa ja heijastuvat yhdyskunta- ja aluerakenteen muutoksena. Ilmastopakolaisuudesta on puhuttu pitkään – miten tämä näkyy tulevaisuudessa alueillamme? Sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen, että sen vastainen työ ja luontokadon ehkäiseminen ovat kriittisiä tekijöitä alueiden elinvoimaisuuden kannalta vuotta 2040 kohti edetessä.

Muutosjoustavuus

2020-luvulla olemme kohdanneet useita suuria toimintaympäristön muutoksia, jotka ovat edellyttäneet joustavuutta ja nopeaa muutосkykyä yhteiskunnan eri osa-alueilla. Globaali pandemia sekä Euroopan muuttunut turvallisuustilanne ovat olleet ennakoimattomia kehityskulkuja, jotka ovat vaikuttaneet niin ihmisiin, yrityksiin kuin julkisiin toimijoihin ja olemme joutuneet muuttamaan toimintatapojamme nopeassa aikataulussa. Myös vihreä ja digisiirtymä on valtava elinkeinoelämän rakenteellinen muutos, joka edellyttää niin ajattelumallien ja toimintatapojen uudistumista kuin investointejakin.

Muutosjoustavuus ja alueen toimijoiden kyvykkyys koota voimansa toimimaan nopeasti uudella tavalla ovat jatkossakin yhä merkittävämmässä roolissa alueiden elinvoimaisuuden rakentamisessa.

Vahvat yhteistyöverkostot ja keskinäinen luottamus yhteiskunnan ja alueen erilaisten toimijoiden kesken ovat perustana muutosjoustavuudelle.

Digitalisaatio

Digitalisaatio voidaan ymmärtää tietotekniikan yleistymisenä kaikessa toiminnassa. Digitalisaation myötä yhteisöllisyyden ja kansalaisdemokratian vaikutuskanavat ovat laajentuneet. Se on muuttanut aikaan, tilaan, tiedonsaantiin ja osallistumiseen liittyviä rajoituksia kansalaisten vuorovaikutuksesta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Digitalisaatio muuttaa elinkeinoelämää ja työelämää merkittäväällä tavalla mm. monimuotoistamalla palvelutyötehtäviä ja mullistamalla liiketoimintamalleja sekä luomalla uusia ansaintamahdollisuuksia. Näiden hyödyntämisessä on vielä valtavasti mahdollisuuksia, joihin ei olla osattu tarttua. Kehityskulku jatkuu edelleen.

Digitalisaatio mahdollistaa monipaikkaisen elämän – ja tekee monista toiminnoista paikkariippumattomia.

Digitalisaation moninaiset ja koko ajan kehittyvät vaikutukset on tärkeää tunnistaa osana aluekehittämistä ja tukea digitalisaatioon liittyvää rakenteellista muutosta, osaamista ja digitaalista saavutettavuutta kestäväällä tavalla.

Verkostot

Aluekehittäminen on lähtökohdiltaan yhteistyöhön ja verkostoihin perustuvaa toimintaa. Riippumatta siitä, millaiseksi globaali toimintaympäristö kehittyy, mitkä muutostekijät nousevat vallitseviksi, tai millaiset vaikutukset muutostekijöillä on suomalaisen yhteiskuntaan ja erilaisille alueille, alueiden menestyminen riippuu niiden kyvystä verkottua.

Kansainvälisiin osaamisverkostoihin sekä arvoketjuihin kytkeytyminen ovat edellytyksiä alueiden menestymiselle.

Maan sisäiset verkostot ovat olennaisia erilaisten vahvuuksien hyödyntämiseksi, resurssien yhdistämiseksi ja pienen maan vahvuuksien näkyväksi tekemiseksi kansainvälisesti. Eri tahojen kyvykkyyttä monipuolisesti hyödyntävät verkostot tuottavat uutta osaamista. Verkostoissa toimiminen on alueille, yrittäjille ja ihmisille keino menestyä monimutkaistuvassa ja muuttuvassa maailmassa.

Turvallisuus

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut. Venäjän Ukrainassa aloittama sota, ilmastonmuutos, sosiaalinen eriarvoistuminen, pandemian ennestään vahvistama yksinäisyys ja osattomuuden tunne, digitaalisen kybermaailman uhat sekä huolestuttava talouden kehitys ovat haasteita, joiden seuraukset ovat ennakoimattomia. Turvattomuuden tunne lisääntyy, kun omaan elämään vaikuttamisen mahdollisuuksia on vaikea tunnistaa.

Turvallisuus vaikuttaa myös Suomen kiinnostavuuteen kansainvälisten investointien ja osajien näkökulmasta.

Suomen vahvuutena on, että pieni ja tasa-arvoinen maa selviää joustavasti kriiseistä. Vahva luottamus kanssaihmiin ja viranomaisiin luo turvaa. Turvallisuusnäkökohtien korostuminen merkitsee mm. huoltovarmuuden, saavutettavuuden, sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämisen sekä yhteiskunnan perustana olevan demokratian ja arvomaailman merkitysten vahvistumista aluekehittämisessä.

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040

Aluekehittämisen keskeiset teemat 2040-näkökulmasta

Alue- ja väestörakenteen kehitys ravistelee aluekehittämisen perusteita

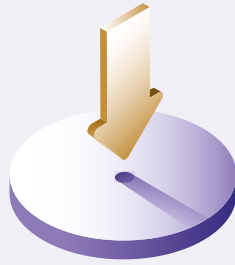

Kestävään elinkeinotoimintaan siirtyminen on aluekehittämisen ydintehtävä

Suomalaisten alueiden menestys pohjautuu korkeatasoiseen osaamiseen ja sivistykseen

Teema 1

Alue- ja väestörakenteen kehitys ravistelee aluekehittämisen perusteita

Alue- ja väestörakenteen kehitys on pitkällä aikavälillä aluekehittämisen perusteita ravisteleva muutos, joka vaikuttaa kaikkeen. Vaikka kehitys on ollut näkyvillä pitkään, on siihen tarttuminen aluekehittämisen toimin ollut pinnallista.

Vuonna 2040 väestörakenne on eriytynyt erilaisilla alueilla entisestään ja tämä on vaikuttanut aluerakenteen kehitykseen.

Aluekehittämisen näkökulmasta tarkasteluun nousevat tässä osiossa älykäs sopeutuminen, monipaikkaisuus, alueiden erilaistuminen, lisääntyvä maahanmuutto, kestävä asuminen ja toimiva kansalaisyhteiskunta. Monet näistä mainituista asioista kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa.

Alue- ja väestörakenteen kehityksen erilaisiin kehityspolkuihin vaikuttavat voimakkaasti digitalisaatio, ilmastonmuutos ja luontokato, verkostot, muutosjoustavuus ja turvallisuus.

Älykäs sopeutuminen

Väestörakenteiden muuttuessa näkökulma kiinnittyy tapoihin, joilla alueet vastaavat muutokseen. *Älykkään sopeutumisen* periaatteen mukaisesti alueiden on tarve mukautua ja uudistua tunnistuen niin omat vahvuutensa kuin yhteistyön ja verkostojen mahdollisuudet. Väestökehityksen lähtökohdat ja tuleva kehitys eri alueilla ovat hyvin erilaisia. Osissa alueita väestörakenne vanhenee ja supistuu ja toisaalla kasvaa.

Kehittämistyön, suunnittelun ja strategioiden on oltava oikea-aikaisia ja tietoon perustuvia.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten aluekehittämisellä voidaan vaikuttaa muuttuvan väestön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja osallisuuteen kullakin alueella?

Monipaikkaisuus

Monipaikkaisuus on ilmiönä vahvistunut 2020-luvulla. Se muuntuu ajassa ja sen merkitys aluekehittämisessä 2040-perspektiivillä riippuu siitä, millaiset kehityspolut vahvistuvat jatkossa.

Digitalisaatiokehitys tukee monipaikkaisuutta, mutta sen vahvistuminen entisestään edellyttää myös kulttuurista muutosta.

Ilmiöön liittyy eri alueilla erilaisia merkityksiä, kuten erisuuntaiset vaikutukset asumiseen, liikkumiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, koulutukseen tai palveluihin.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten nämä muutokset näkyvät pitkällä aikavälillä, mihin suuntaan aluekehittämisellä halutaan monipaikkaisuutta kehittää ja millaisia muutoksia se edellyttää?

Alueiden erilaistuminen

Alueiden erilaistuminen voimistuu kohti vuotta 2040. Kaupungistumiskehitys Suomessa jatkuu, ja asutus keskittyy sekä kasvaa vain muutamissa keskuksissa. Tämän seurauksena väestö vähenee suurimassa osassa maata. Tällä on vaikutusta niin työmarkkinoihin, kestäväan asumiseen, kuin liikkumiseenkin. Osana alueiden erilaistumista on palveluiden tarpeen eriytyminen.

Tarvitaan erilaisten alueiden tarpeisiin toimivia ratkaisuja ja voimistuvaa yhteistyötä.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten suunnataan kehittämistyötä oikea-aikaisesti ja ennakoiden vastaamaan paikallisia tarpeita ja hyödytään yhteistyöstä riippumatta hallinnollisista rajoista?

Lisääntyvä maahanmuutto

Maahanmuutto lisääntyy Suomessa, mutta kohdistuu erityisesti pääkaupunki-seudulle ja muutamaan kasvukeskukseen. Myös alueiden sisällä maahanmuutto keskittyy suurimpiin keskuksiin.

Aluekehittämisen huomio kohdistuu kotoutumisen ja yhteisöjen vastaanottokyvykkyiden vahvistamiseen.

Monikulttuurisuuden vahvistuminen tulee osaltaan suuntaamaan aluekehittämisen toimia. Samanaikaisesti on tarvetta löytää tapoja houkutella maahanmuuttajia myös kasvukeskusten ulkopuolelle.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten erityyppisten alueiden ja kasvukeskusten ulkopuolisten alueiden kansainvälistä vetovoimaa voidaan lisätä ja miten kasvava monikulttuurisuus näkyy yhteisöjen, palvelujen ja yritysten kehittämisessä sekä alueiden suunnittelussa?

Kestävän arjen mahdollistaminen

Suuri osa hiilipäästöistä syntyy ihmisten arjessa. Sen miten asumme, liikumme, syömmme ja mitä ostamme, on oltava 2040 mennessä siirtynyt kestäväälle pohjalle. Tämä käsittää niin liikkumisen ratkaisut, asumisen ja elinympäristön kehittämisen, kuin sosiaalisen hyvinvoinnin.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten mahdollistetaan moniulotteisesti kestävä ja hyvä elämä erilaisilla alueilla ja kunnissa?

Kansalaisyhteiskunnan toimivuus

Paikallisyhteisöjen ja asukkaiden aktiivinen osallistuminen ja toimiva kansalaisyhteiskunta ovat demokraattisen hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareita.

Kansalaisyhteiskunta tuottaa osallisuutta, luottamuspääomaa, yhteisöllisyyttä, tasa-arvoa ja luo perustan alueelliselle elinvoimalle.

Asukkaiden, hallinnon, kolmannen sektorin ja muiden yhteiskunnan toimijoiden keskinäinen luottamus on perustana muutosjoustavuudelle ja uudistumiselle ja vahvistaa turvallisuuden kokemusta.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja eri toimijoiden välistä vuoropuhelua alueen kehittämisessä?

Teema 2

Kestävään elinkeinotoimintaan siirtyminen on aluekehittämisen ydintehtävä

Alueilla ja kunnilla on merkityksellinen rooli elinkeinoelämän vihreän ja digisiirtymän mahdollistamisessa ja saavuttamisessa. Kokonaisvaltaisen kestävyuden huomioivassa elinkeinotoiminnassa on 2040-luvulle tullessa siirrytty aktiivisesti pois ilmastolle ja ympäristölle epäystävällisestä toiminnasta. Kestävän muutoksen takaamiseksi vihreän siirtymän tulee olla osallistava ja paikallisia ratkaisuja huomioiva. Muutoksen pohjana on ajattelun ohjaaminen kestäväälle perustalle ja uskallus tukea muutosta kohti ekologisesti kestäväää taloutta ja elinkeinotoimintaa, joka nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin.

Alueellisen elinvoimaisuuden käsitettä on tarpeen tarkastella laajemmin, kuin taloudellisen kasvun näkökulmista.

Kestävä elinkeinotoiminta kattaa kaikki kestäväen kehityksen näkökulmat: se on kestävää niin ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen kuin kulttuurisen kestävyuden osalta. Tämän teeman näkökulmasta seuraavat asiat nousevat tarkasteltaviksi: Kestävyys alueiden menestymisen perustana, aluekehittämisen ydintehtävä, osallistava vihreä siirtymä, osaava työvoima, ilmastolle haitallisesta toiminnasta ja sen tukemisesta luopuminen.

Kestävään elinkeinotoimintaan siirtymisen erilaisiin kehityspolkuihin vaikuttavat voimakkaasti digitalisaatio, ilmastonmuutos ja luontokato, verkostot, muutosjoustavuus ja turvallisuus.

Kestävyys alueiden menestymisen perustana

Kokonaiskestävyydelle rakentaminen on ensisijaisessa asemassa alueiden elinvoimaisuuden kehittämisessä. Tämä muutos on välttämätön, ja alueiden menestyminen on riippuvainen siitä, miten hyvin ja miten ripeästi kestävyysmurroksessa onnistutaan.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten huomioidaan kestävä kehityksen kaikki näkökulmat elinkeinoelämän kehittämisessä ja valintojen pohjalla – sekä miten laajennetaan ymmärrystä alueellisesta elinvoimaisuudesta kattamaan niin väestön kuin luonnon hyvinvointia pelkän taloudellisen kasvun tavoittelemisen sijaan?

Aluekehittämisen ydintehtävä

Aluekehittämisen keskeisenä tehtävänä on ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävään elinkeinoelämään kannustavien muutosten tukeminen ja tarvittavien uudistuksien mahdollistaminen.

Kestävä elinkeinotoiminta nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten nopeutetaan vihreää ja digisiirtymää tukemalla kestäviä yritys ekosysteemejä, TKI-panostuksia, suuntaamalla koulutusta ja osaamista siirtymää tukeväksi sekä mahdollistamalla kestävyttä edistäviä yritysinvestointeja?

Osallistava vihreä ja digisiirtymä

Vihreä ja digisiirtymä on koko yhteiskuntaa koskeva muutos, joka edellyttää laajaa kulttuurista muutosta. Uudet innovaatiot eivät pääse vaikuttamaan, mikäli muu toiminta, kulttuuri ja ajattelutavat eivät tue muutoksen toteutumista. Tarvitaan yhteistä käsitystä vihreän siirtymän merkityksestä, siihen sisältyvistä arvoista ja sen vaikutuksesta kulttuuriin.

On tärkeää, että muutos on koko yhteiskunnan kattava, osallistava prosessi, johon voidaan vaikuttaa, ja joka ei kohtele eri väestöryhmiä eriarvoisesti.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan paikallisia ratkaisuja ja vaikuttamismahdollisuuksia elinkeinoelämän kestävyysmuutoksessa sekä miten vaikutetaan kulttuuriseen muutokseen?

Osaava työvoima

Osaava työvoima ja työperusteinen maahanmuutto ovat edellytyksiä vihreän ja digisiirtymän saavuttamiseksi. Samoista osaajista kilpaillaan kaikilla alueilla ja kansainvälisesti.

Alueiden väestönkehitys ei jatkossakaan mahdollista osaajapulan ratkaisemista ilman kansainvälisten osaajien määrän merkittävää kasvua.

Lähitulevaisuudessa ei ole näköpiirissä laajamittaista osaajien hakeutumista Suomeen. Kehityksen kääntäminen pitkällä aikavälillä edellyttää vahvaa toimijoiden välistä yhteistyötä, investointeja Suomen ja alueiden kansainväliseen näkyvyyteen ja saumattomasti toimivia palvelupolkuja. Yhtä lailla huomiota tarvitaan maassa jo olevan väestön kyvykkyyksien vahvistamiseen ja korkeaan osallistumiseen työelämään.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan alueiden kansainvälistä vetovoimaa kestäväällä tavalla? Miten yhdistetään voimavarat suomalaisten alueiden kansainvälisen näkyvyyden lisäämiseksi? Miten kehitetään alueiden ja yhteisöjen kykyä vastaanottaa tulijoita, sekä miten työelämään osallistumista ja osaamisen joustavaa kehittämistä vahvistetaan?

Aktiivinen luopuminen ympäristölle haitallisesta toiminnasta

Kestävän elinkeinoelämän saavuttaminen 2040 mennessä vaatii lähivuosina ja juuri nyt aktiivista luopumista ilmastolle ja ympäristölle vahingollisesta toiminnasta, kuten fossiilisiin polttoaineisiin ja luonnonvarojen ylikulutukseen perustuvasta toiminnasta.

Aluekehittämisessä huomioitava: uskalletaanko kestävyteen perustuvaa rakennemuutosta tukea aluekehittämisen toimin ja kuinka elinkeinotoiminnan muutoskyvykkyyttä voidaan vahvistaa?

Hajautetut ratkaisut

Huoltovarmuuden saavuttaminen on kokonaisturvallisuuden ja alueiden elinvoimaisuuden kannalta yhä merkittävämmässä roolissa lähitulevaisuudessa.

Tarkastelun tarpeessa on myös hajautetun energiantuotannon rooli huoltovarmuuden takaamisessa.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten alueiden ja kuntien ratkaisulla vaikutetaan huoltovarmuuteen ja miten vahvistetaan paikallisia ratkaisuja eri osa-alueilla?

Teema 3

Suomalaisten alueiden menestys pohjautuu korkeatasoiseen osaamiseen ja sivistykseen

Suomen kansainvälinen menestyminen on perustunut korkeatasoiseen osaamiseen. Sivistyksen ja osaamisen vahvistaminen edelleen ovat edellytyksiä kestävyysmurrokselle ja ne pohjustavat suomalaisten alueiden elinvoimaisuutta myös pitkällä aikavälillä. Suomalainen osaaminen on arvostettua. On myös tunnistettava, että sen ylläpitäminen ja vahvistaminen edellyttävät jatkuvaa uudistumista, investointeja ja muutosjoustavuutta. Suomi ei ole pysynyt kansainvälisen kärjen mukana korkeakoulutettujen määrän tai TKI-investointien kehityksen osalta.

Arvostuksen osaamisen korkeaa laatua kohtaan tuleekin muuntua myös toimenpiteiksi, jotta alueiden menestymiselle on kestävä perusta.

Tässä osiossa erityisesti tarkastelun kohteena ovat seuraavat näkökulmat: korkeatasoinen osaaminen alueiden menestystekijänä, työ- ja koulutusperustaisen maahanmuuton lisääntyminen, kansainvälinen yhteistyö, koulutuksen saavutettavuus eri alueilla, alueelliset vahvuudet sekä osaamisverkostot.

Siihen, millaisin eri kehityspoluin korkeatasoinen osaaminen jatkossa näyttäytyy alueiden vahvuutena, vaikuttavat voimakkaasti myös digitalisaatio, ilmastonmuutos ja luontokato, verkostot, muutosjoustavuus ja turvallisuus.

Korkeatasoinen osaaminen ja sivistys

Nopeasti muuttuvassa maailmassa osaaminen on edellytys alueiden menestymiselle. Suomi on kansainvälisesti menestynyt korkeatasoiseen osaamiseen ja tutkimukseen perustuen, ja näiden merkitys korostuu jatkossa.

Osaamista tuottavat ja tukevat osaltaan laadukkaat sivistyspalvelut.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vaikutetaan laadukkaan osaamisen ja sivistyksen vahvistamiseen ja sen muutosjoustavuuden tukemiseen? Miten vahvistetaan uudistumiseen suunnattuja TKI-panostuksia yritysinvestointeja ja osaamista?

Lisääntyvä työ- ja koulutusperustainen maahanmuutto

Maahanmuuton vahvistuminen on välttämätöntä osaavan työvoiman saatavuuden ja työikäisen väestön määrän ylläpitämiseksi kaikilla alueilla. Työ- ja koulutusperäinen maahanmuutto alueilla lisääntyy tulevaisuudessa, keskittyen kuitenkin muun väestön tavoin erityisesti kasvukeskuksiin.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten erilaisten alueiden kansainvälistä houkuttelevuutta vahvistetaan? Miten edistetään erilaisten toimijoiden sitoutumista ja yhteistyötä maahanmuuton vahvistamisessa ja maahanmuuttaneiden työelämään ja koulutukseen kytkeytymisessä, sekä miten yhteisöjen, yritysten ja oppilaitosten monikulttuuristumista tuetaan?

Kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälisissä yhteistyö- ja osaamisverkostoissa vaikuttaminen on olennaista osaamisen kärjessä pysymisen kannalta.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan toimijoiden olemassa olevia verkostoja sekä kiinnitytään aktiivisesti uusiin verkostoihin ja myös uusiin kansainvälisiin yhteyksiin alueen vahvuuksia ja elinkeinoelämän tarpeita tukevalla tavalla?

Koulutuksen saavutettavuus eri alueilla

Digitalisaatiolla on merkittävä rooli koulutuksen saavutettavuuden ja osaamisverkostoihin kytkeytymisen kannalta. Väestörakenteen kehitys korostaa yhteistyön ja verkostojen merkitystä entisestään.

Suomalaisen osaamisen korkean tason säilyttämiseksi on tärkeää, että eri alueiden osaamiskeskittymät täydentävät toisiaan ja verkostoitumista vahvistetaan.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan digitalisaation tehokkaampaa hyödyntämistä osaamisverkostojen vahvistamisessa ja miten tuetaan koulutuksen monipaikkaisuutta?

Osaaminen alueellisten vahvuuksien tukena

Alueiden menestymisen edistämiseksi on tarpeellista tunnistaa osaamisen ja koulutuksen kytkeytyminen alueellisiin vahvuuksiin ja elinkeinoelämän tarpeisiin pitkällä aikavälillä.

Aluekehittämisessä huomioitava: miten vahvistetaan koulutusjärjestelmän joustavuutta, ennakoivuutta ja sen kytkeytymistä uudistuvan elinkeinoelämän tarpeisiin?

Aluekehittämisen tavoitetilat 2040

1. Aluekehitys on kestävää ja alueiden erityispiirteet huomioivaa

Alueiden erilaiset vahvuudet ja roolit tunnistetaan ja niitä kehitetään tukemaan koko Suomen elinvoimaa. Alueet ovat muutosjoustavia ja vahvasti verkottuneita. Kestävyys on kaiken kehittämisen perusta. Aluekehittämisellä vahvistetaan hyvää elämää ja elinympäristöä sekä näitä tukevia palveluja.

2. Suomalaiset alueet houkuttelevat kansainvälisiä osaajia

Suomi on kansainvälisesti saavutettavissa ja vetovoimainen vihreän siirtymän edelläkävijä. Kansainvälisten osaajien houkutteleminen on toimiva kokonaisuus, joka koostuu eri näkökulmien ja toimijoiden yhteistyöstä kansallisesti sekä alueellisella ja paikallisella tasolla. Palvelu- ja koulutuspolut tukevat kotoutumista, hyvinvointia ja osallisuutta eri alueiden tilanteeseen sopivalla tavalla.

3. Väestön muutokseen on sopeuduttu kestävästi

Väestörakenteen muutos on tunnistettu kehittämisen lähtökohdaksi ja siihen sopeutuminen on avannut mahdollisuuksia vastata kehityksellä väestön tarpeisiin. Alueiden ja kuntien välinen yhteistyö vahvistaa sopeutumista. Yhteisöjen kyky muuntua ja monipuolistua on vahva ja monikulttuurisuus on luonteva osa yhteisöjä. Muutoksen hyväksyminen vahvistaa asukkaiden tulevaisuususkoa.

4. Alueiden elinkeinoelämä on uudistunut kestäväksi

Alueiden elinkeinotoiminta on vihreän siirtymän myötä uudistunut kestäväksi. Julkinen tuki on suuntautunut vain kestävien muutosten tukemiseen ja aluekehittämisessä on luovuttu tukemasta ilmastolle ja ympäristölle haitallista toimintaa. Yhteistyö julkisen ja yksityisen sektorin sekä oppilaitosten välillä on vahvaa ja tukee elinkeinoelämän uudistumista.

5. TKI-toiminta on aktiivista ja kansainvälistä kaikilla alueilla

Alueen toimijoiden kyvykkyys kytkeytyä kansainvälisiin ja kansallisiin verkostoihin tukee alueen elinvoimaisuutta. Alueiden väliset erot TKI-toiminnan rahoittamisessa ovat kaventuneet ja TKI-toiminta on aktiivista ja vihreää siirtymää tukevaa kaikilla alueilla. Alueiden yritysekosysteemit ovat toimivia ja ovat muodostaneet osaamiskeskittyviä. Alueet ovat kansainvälisesti houkuttelevia.

6. Osallistuminen koulutukseen ja työelämään on korkea ja alueilla on laajasti toimivat työmarkkinat

Koulutusjärjestelmä on joustava ja koulutustarjonta on muutosherkkää. Laadukkaat koulutus-, hyvinvointi-, kulttuuri-, ja liikuntapalvelut ehkäisevät syrjäytymistä ja ovat toimivien työmarkkinoiden perusta. Eri toimijoiden vahva yhteistyö varmistaa korkean osallistumisen työelämään. kansainvälisten osaajien määrä työmarkkinoilla on kasvanut. Digitalisaatio, monipaikkaisuus sekä koulutuksen työelämävastaavuus ja yhteistyö elinkeinoelämän ja oppilaitosten kesken vahvistavat työmarkkinoiden toimintaa.

7. Koulutuksen korkea laatu on Suomen ja alueiden valtti

Sivistys ja korkea osaaminen kaikilla koulutusasteilla ovat suomalaisten alueiden keskeisiä menestystekijöitä. Joustava koulutusjärjestelmä vastaa työelämän muuttuviin tarpeisiin. Sivistys tuottaa laaja-alaista hyvinvointia ja on pohjana kestäväälle taloudelle, muutosjoustavuudelle ja hyvinvointiyhteiskunnalle.

8. Alueet ovat laajasti mukana kansainvälisissä osaamisverkostoissa

Kansallisten ja kansainvälisten osaamis-, elinkeino- ja hyvinvointiverkostojen merkitys on entisestään vahvistunut. Verkostot kokoavat erilaisia toimijoita yhteen monipuolisesti, ja kansainvälisiä osaajaverkostoja on vahvistettu eri alueilla aktiivisesti myös uusiin suuntiin.

1. Aluekehitys on kestävä ja alueiden erityispiirteet huomioivaa

Alueiden erilaiset vahvuudet ja roolit tunnustetaan ja niitä kehitetään tukemaan koko Suomen elinvoimaa. Kestävyys on kaiken kehittämisen perusta. Kasvun tavoittelusta on siirrytty laajempaan, hyvinvointia ja elinvoimaisuutta tavoittelevaan kehittämiseen. Alueet ovat muutosjoustavia: toimijoiden välinen yhteistyö ja luottamus on vahvaa ja alueilla kyetään suuntaamaan tekemistä joustavasti uudelleen muutosten myötä. Kehittämistyötä tehdään vahvasti tietoon pohjautuen.

Alueen kehittämisellä vahvistetaan hyvää elämää ja elinympäristön laatua alueen erityispiirteet huomioiden ja vaikutetaan alueen vetovoimaisuuteen.

Alueiden välinen yhteistyö ja verkottuminen on tiivistä: voimavaroja yhdistetään laajasti yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Myös kansainvälisiä verkostoja hyödynnetään kehittämisessä.

Erilaisten alueiden saavutettavuus tukee alueiden kestävä kehittämistä, väestön hyvinvointia ja elinkeinoelämän vihreää ja digisiirtymää. Suomi on saavutettavissa myös kansainvälisesti. Kaupungistumiskehityksen jatkuessa niin koko maassa (suurimmat keskuksset) kuin kussakin maakunnassakin monipaikkaisuuden merkitys sekä sen muuttuminen tunnustetaan osana aluekehittämistä.

Digitalisaatio tukee kehitystä, mutta aito monipaikkaisuus edellyttää myös laajempaa yhteiskunnan ja yhteisöjen toimintatapojen ja kulttuurin muutosta.

Aluekehittämisen instrumenteilla tuetaan alueiden erityispiirteisiin perustuvaa kehittämistä kaikkialla Suomessa, erilaiset tarpeet huomioiden.

2. Suomalaiset alueet houkuttelevat kansainvälisiä osaajia

Suomi ja suomalaiset alueet ovat kansainvälisesti houkuttelevia, vetovoimaisia vihreän siirtymän edelläkävijöitä.

Kansainvälisten osaajien houkutteleminen on toimiva kokonaisuus, joka koostuu eri näkökulmien ja toimijoiden yhteistyöstä kansallisesti sekä alueellisella ja paikallisella tasolla.

Palvelu- ja koulutuspolut tukevat kotoutumista, hyvinvointia ja osallisuutta eri alueiden tilanteeseen sopivalla tavalla.

Sekä muun väestön, että kansainvälisten muuttajien hyvinvoinnista on huolehdittu niin, että alueet ovat vetovoimaisia. Alueiden oppilaitokset järjestävät vieras- ja kaksikielistä koulutusta alueen tarpeita vastaavasti. Yhteisöjen vastaanottokykyyn on kiinnitetty huomiota.

Alueiden vetovoimaisuutta on vahvistettu kehittämällä ja nostamalla esiin alueen kulttuuritoimintaa, identiteettiä, vetovoimaista elinympäristöä ja viihtyvyyttä tukevia palveluja ja yritystoimintaa.

3. Väestömuutokseen on sopeuduttu kestävästi

Kaupungistumiskehitys ja alueiden erilaistuminen jatkuvat, mikä merkitsee kullekin alueelle erilaisten kehityskulkujen tunnistamista. Väestörakenteen muutos on tunnistettu kehittämisen lähtökohdaksi ja siihen sopeutuminen on avannut mahdollisuuksia vastata kehityksellä muuttuvan väestön hyvinvoinnin vahvistamiseen.

Väestökehityksen eriytyminen vaikuttaa niin fyysisiin palveluihin, infrastruktuuriin kuin mm. rakentamiseenkin.

Alueilla ja kunnissa tehdään jatkuvaa ja oikea-aikaista priorisointia tietoon pohjautuen. Alueiden ja kuntien välinen yhteistyö vahvistaa sopeutumista.

Maahanmuutto on vahvistanut alueiden väestökehitystä. Vuoteen 2040 mennessä maahanmuutto on lisääntynyt merkittävästi kaikkialla Suomessa. Kaupungistumiskehityksen myötä myös maahanmuutto näkyy kuitenkin eniten koko maan osalta suurimpien keskusten ja alueellisesti suurimpien kaupunkien väestökehityksessä.

Yhteisöjen kyky muuntua ja monipuolistua on vahva. Monikulttuurisuus on luonteva osa yhteisöjä. Muutoksen hyväksyminen on vahvistanut asukkaiden tulevaisuususkkoa. Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen on aktiivista ja sen omaehtoinen toiminta ja osallistuminen päätöksentekoon on tehty helpoksi. Osallisuudesta huolehtimalla on vahvistettu luottamusta, turvallisuudentunnetta ja yhteisten arvojen jakamista. Huoltovarmuudesta on huolehdittu keskeisillä tavalla.

4. Alueiden elinkeinoelämä on uudistunut kestäväksi

Suomi on eri alueiden vahvuuksiin perustuen kansainvälisessä kärjessä vety- ja kiertotaloudessa, päästöttömissä energiajärjestelmissä sekä muissa ilmasto- ja ympäristöratkaisuihin, mikä on lisännyt myös alueiden kansainvälistä vetovoimaisuutta.

Alueiden elinkeinoelämä on vihreän siirtymän myötä rakentunut kestävä kehitystä tukevaksi.

Julkinen tuki on pitkäjänteisesti suuntautunut ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään talouteen ja elinkeinotoimintaan, joka nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin. Aluekehittämisessä on hyvissä ajoin luovuttu tukemasta ilmastolle ja ympäristölle haitallista toimintaa, joka pohjautuu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin.

Yhteistyö julkisen ja yksityisen sektorin sekä oppilaitosten välillä on vahvaa. Tämä on luonut pohjan elinkeinoelämän uudistumiselle. Elinkeinoelämä on vahvasti mukana alueellisissa ilmastostrategioissa ja niiden toteuttamisessa.

5. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on alueen vahvuuksia tukevaa, aktiivista ja kansainvälistä kaikilla alueilla

TKI-toiminta on aktiivista ja kansainvälistä kaikilla alueilla ja on tuottanut kestäviä tuotteita ja palveluita vihreään ja digisiirtymään. Alueiden väliset erot TKI-toiminnan rahoittamisessa ovat kaventuneet.

TKI-rahoitusta kyetään hyödyntämään tukemaan kunkin alueen vahvuuksia ja rahoitusinstrumentit tunnistavat erilaisten alueiden potentiaalin.

TKI-toimia tuetaan julkisen ja yksityisen sektorin toimin. Siihen käytetty suhteellinen rahoitusosuus (%/BKT) on kasvanut tasaisesti ja vastaa tavoitteita eri alueilla.

Alueiden yritysekosysteemit ovat toimivia. Alueellisten vahvuuksien ympärille on muodostettu osaamiskeskittymiä, jotka hyödyntävät tiiviisti laajempia osaamisverkostoja. Alueiden elinkeinoelämä on vahvasti verkottunut niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Alueiden älykkään erikoistumisen kärjet ovat vahvistaneet ja edistäneet alueiden kansainvälistä näkyvyyttä ja houkuttelevuutta niin investointien kuin osaajienkin näkökulmista.

Vahva tutkimuspohja ja kansallisen ja alueellisen TKI-järjestelmän toimivuus ovat mahdollistaneet suomalaisten alueiden edelläkävijyyden vihreässä siirtymässä. Kokonaisvaltaisesti ymmärretty kestävä kasvu perustuu innovaatioihin. Laadukas perustutkimus ja osaava työvoima ovat edellytyksiä innovaatioiden synnylle.

6. Osallistuminen koulutukseen ja työelämään on korkea ja alueilla on laajasti toimivat työmarkkinat

Koulutusjärjestelmä on joustava, ja koulutustarjonta on muutosherkkää. Jatkuva oppiminen on tärkeä osa koulutusjärjestelmää ja siitä on hyödytty osaajapulan ratkaisemisessa. Kansainvälisten osaajien määrä työmarkkinoilla on noussut.

Laadukkaat koulutus-, hyvinvointi-, kulttuuri-, ja liikuntapalvelut vastaavat erilaisten alueiden ja monimuotoisen väestön tarpeita.

Palvelut vahvistavat osallisuutta, ehkäisevät syrjäytymistä ja ovat toimivien työmarkkinoiden perusta. Eri toimijoiden vahva yhteistyö varmistaa sujuvat siirtymät mm. opiskelusta työelämään.

Digitalisaatiota on hyödynnetty laajasti koulutus- ja hyvinvointipalveluiden saatavuuden sekä monipaikkaisuuden sujuvoittamiseksi. Elinkeinoelämä on vahvasti mukana työvoiman saatavuuden kehittämisessä ja monipaikkaisuuden tukemisessa.

7. Koulutuksen korkea laatu on Suomen ja alueiden valtti

Sivistys ja korkeatasoinen osaaminen kaikilla koulutusasteilla ovat suomalais-ten alueiden keskeisiä menestystekijöitä myös tulevaisuudessa. Osaamisen korkeasta tasosta on huolehdittu muuttuvan väestön, elinkeinoelämän ja kansainvälisen toimintaympäristön muutoksissa. Joustava koulutusjärjestelmä vastaa yritys- ja työelämän muuttuviin tarpeisiin niin korkeakoulutettujen kuin ammattiosaajien osalta.

Osaava henkilöstö on menestyvän TKI-toiminnan ratkaiseva tekijä ja Suomen vahvuus kansainvälisessä kilpailussa.

Korkeatasoisen koulutuksen ja alueiden vahvistuneen vetovoimaisuuden myötä osaamisperusteinen maahanmuutto sekä uusien kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden määrä ovat kasvaneet. Kansainvälinen opiskelu- ja työkokemus vahvistavat ja monipuolistavat osaamista sekä osajien kansainvälisiä verkostoja edelleen.

Sivistys tuottaa laaja-alaista hyvinvointia ja on pohjana kestäväälle taloudelle, muutosjoustavuudelle ja hyvinvointiyhteiskunnalle. Sivistyksen merkitys on tunnistettu osana korkeatasoista koulutusta eri asteilla.

8. Alueet ovat laajasti mukana kansainvälisissä osaamisverkostoissa

Kansallisten ja kansainvälisten osaamis-, elinkeino- ja hyvinvointiverkostojen merkitys on entisestään vahvistunut. Verkostojen merkitys yritysten kestäväen kasvun ja kansainvälistymisen tukena on tunnistettu ja resursseja suunnataan siihen.

Alueen toimijoiden kyvykkyys kytkeytyä kansainvälisiin ja kansallisiin verkostoihin on hyvä.

Verkostot kokoavat monipuolisesti eri toimijoita (kuten tutkimus- ja oppilaitokset, yritykset, julkinen sektori, kolmas sektori) ja vahvistavat alueiden osaamispääomaa, kansainvälistä houkuttelevuutta ja elinkeinoelämän toimintaa kansainvälisessä kärjessä. Kansainvälisiä osaajaverkostoja on vahvistettu aktiivisesti myös uusiin suuntiin.

Erityyppiset alueet voimavarana

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 vahvistaa näkemystä siitä, miten samankaltaiset kysymykset yhdistävät suomalaisia alueita ja haastavat alueita vastaamaan kysymyksiin yhdessä. Aluekehittämistä pitkällä aikavälillä suuntaavien kehityskulkujen merkitykset eroavat kuitenkin toisistaan aluekohtaisesti. Kaikille alueille yhteisenä pyrkimyksenä on siirtyminen pois reaktiivisesta aluekehittämisestä kohti muutosjoustavuutta sekä juuri nyt tarpeellisten askeleiden ottaminen tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi.

Skenaarioita, muutostekijöitä ja niiden vaikutuksia erilaisille alueille on valmistelun aikana hahmotettu maaseutu-, saaristo-, ja kaupunkialueiden näkökulmista.

Vaikka esiin nostettujen teemojen joukko oli sama, olivat painotukset osin erilaisia. Kaupunkien osalta valmisteluissa korostuivat muita voimakkaammin erityisesti työvoiman saatavuus sekä osaamisen ja koulutustarjonnan varmistaminen. Maaseutualueiden näkökulmista puolestaan keskiöön nousivat kaupunkia selvemmin energiaan (kuten sen tuottamisen potentiaaliin, huoltovarmuuteen tai saatavuuteen) liittyvät kysymykset. Saaristoalueiden näkökulmissa leimallista oli taas erityisesti fyysisen ja digitaalisen saavutettavuuden merkitys.

Maantieteellisten erojen ohella suomalaiset alueet eroavat toisistaan väestönkehityksen eri suuntiin vievien kehityskulkujen perusteella. Väestönkehityksen erilaistuminen vaikuttaa moninaisesti siihen, millaiseksi alueiden väestöpohja, palvelut ja niiden saavutettavuus, elinkeinotoiminta, hyvinvointi, liikkuminen tai asuminen muotoutuvat. Erilaistumiskehityksen nähdään yhä voimistuvan tulevaisuudessa. Kun katsetta luodaan vuoteen 2040, on väestöpohja suomalaisilla alueilla sosiaalisesti ja kulttuurisesti aiempaa moninaisempi, mutta tämä näkyy erilaisilla alueilla eri tavoin. Syntyvyyden lasku, väestön vanheneminen ja sisäinen ja ulkoinen muuttoliike merkitsevät siis erilaisia haasteita tai mahdollisuuksia eri alueilla.

Palvelujen saatavuuden kehittäminen väestön tarpeisiin vastaten on yhtä lailla välttämätöntä niin harvaan asutuilla alueilla kuin voimakkaasti kasvavilla kaupunkiseuduillakin, mutta ne edellyttävät erilaisia ratkaisuja. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys ovat entistä vahvemmin osa ihmisten arkea ja aluekehittämistä monenlaisilla alueilla. Maahanmuutto, samoin kuin väestö ylipäättään, keskittyy kuitenkin edelleen koko maan osalta suurimpiin keskuksiin ja toisaalta keskuksiin myös alueiden sisällä. Erityisesti kaupunkikulttuuri muuttuu muuta maata nopeammin.

Erilaistumiskehitys vahvistaa alueiden ja kuntien tarvetta yhteistyölle.

Keskeistä on kiinnittää huomiota väestön kestävään hyvinvointiin erilaistuvilla alueilla. Kuntien tiiviimpi yhteistyö esimerkiksi koulutuksen järjestämisessä, liikkumisen ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä ja monipaikkaisuuden edistämässä vahvistaa väestön hyvinvointia ja alueiden vetovoimaisuutta.

Aluekehittämisen tehtävänä on varmistaa, että erilaisten alueiden vahvuudet ovat rakentamassa yhteistä hyvinvointia. Tämä edellyttää eri alueiden kehittämisen tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista. Erilaistumiskehityksen myötä välttämättömyys tunnistaa alueiden olosuhteet, vahvuudet ja tarpeet korostuu entisestään.

Aluekehittämisen suuntaviivat 2040 –työssä esille on nostettu kaikkia alueita koskevat keskeiset aluekehittämisen teemat sekä määritetty yhteisiä tavoitetoivoja. Yhteisiin teemoihin liittyvät kehityskulut ovat kuitenkin eri paikoissa ja tilanteissa erilaisia. Olennaista on, että päätöksenteossa kyetään tunnistamaan tämä moninaisuus. Suuntaviivat viitoittaa osaltaan aluekehittämisen tulevaisuuspolkua. Strategisen suunnittelun ja päätöksenteon tehtävänä on tunnistaa, millaisin ratkaisuin näihin vastataan.

Lähteitä

Kuntaliitto, Kestävät kunnat 2030 (2021), Suomen Kuntaliitto.

Kuntaliitto, Kuntien ja alueiden muutosajurit 2018 – 2030 (2018), Suomen Kuntaliitto.

Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus 2022. Yhteiskunnan tila ja päätöksiä vaativat kysymykset. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:58.

Ojanen, A., Sahlgren, O., Vaiste, J., Björk, A., Mikkonen, J., Kimppa, K., Laitinen, A & Oljakka, N (2020). Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:12.

Sotarauta, M., Makkonen, T., Moisio, S& Kurikka, Heli toim. (2021). Suomen aluekehityksen skenaariot 2040. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:60.

Mikko, Dufva. (2020). Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162. Sitra, Vantaa. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2020/>.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020). Suomen aluekehittämisstrategia 2020. Työ –ja elinkeinoministeriön julkaisuja Alueiden kehittäminen 23/2010.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020). Aluekehittämispäätös 2020-2023: Kestävät ja elinvoimaiset alueet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:21.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2021). Seutukaupunkien tilannekuva.

Vihinen, H., Hynynen, A., Kolehmainen, J.& Moisio, S. (2019). Aluekehittäminen monivärikuvassa. Aluekehittämispäätöksen valmistelun työpaperi.

Liikenne- ja viestintäministeriö. (2021). Valtioneuvoston selonteko valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2021-2032. VNS 2/2021.

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet